

MOBILIARI DE LA INFANTA JOANA, FILLA DE PERE III

El comte-rei Pere III tingué de la seva primera esposa Maria de Navarra una filla, anomenada Joana, nascuda a Barcelona el 7 de novembre del 1344. Frustrat l'any 1369 el matrimoni de la Infanta Joana amb el rei Eduard d'Anglaterra, contragué noces, en efecte, l'any 1372 amb Joan comte d'Empúries. Morí de pena de resultats d'una bufetada que li donà el seu pare per intentar ella defensar el comte son marit i atorgà el seu testament a Barcelona el 12 d'agost de l'any 1384¹.

La susdita Infanta posseïa un ric mobiliari religiós i profà. El seu oratori o capella particular era assortida de preciosos ornaments sagrats i d'un complet servei de tot el necessari per al culte diví i, més que res, per a la celebració de la santa missa. Entre els objectes piadosos de la Infanta figura una petita imatge de pedra de santa Catarina, una taula coberta amb fulla d'or ostentant la imatge de Sant Joan, tot d'un color esgrogueït i violat, un evangeliari amb tapes d'argent daurades i cisellades, tenint a l'una banda les imatges del Sant Crist, la Verge Santíssima i Sant Joan Evangelista i quatre àngels, i a l'altra banda la imatge del Crist assegut en tron de majestat, i al seu entorn els quatre evangelistes, en les quals tapes hi havia incrustades quaranta pedres de diferents classes amb encaixos d'argent daurats. Entre els riquíssims objectes es constata un exquisit servei de taula i un llibre de pergami sobre la Santíssima Trinitat i la fe catòlica, amb tapes de fusta recobertes d'aluda de color verd. Tot és molt digne de remarcar-se per la seva opulència, curiositat i exquisitesa, pròpies d'una casa reial.

L'esmentat mobiliari de la Infanta Joana es troba en bona part

¹ PRÓSPERO DE BOFARULL, *Los Condes de Barcelona vindicados*, vol. II, pp. 273-274.

descriu en un inventari que hagué de fer-se en el Monestir de Santa Clara, anomenat aleshores també de Sant Daniel de les Menorettes de la dita ciutat, situat a la ciutadella, vora el mar, avui traslladat a tocar del Palau Reial, davant la Catedral, per tal com aquest mobiliari fou col·locat en comanda o dipòsit en mans de l'abadessa del mateix monestir de Clarisses. Una altra part del mobiliari en qüestió ve relatat en una època o rebut que atorgà a favor de l'abadessa Sor Francisca de Torrevella del monestir de Sant Damià (o de Sant Daniel) de Barcelona, de l'Orde de Santa Clara, En Joan de Bunyol, delegat a l'efecte de la pròpia Infanta Joana, el 24 de juliol del 1363. El lliurament de tots els objectes, enumerats en la susdita època a Joan de Bunyol, es verificà en l'al·ludit monestir en presència de Berenguer de Relat, conforme a una ordre donada per escrit el 22 de juliol del dit any 1363 per la mateixa Infanta Joana a l'abadessa Francisca de Torrevella. A continuació donem els dos documents, que són l'inventari i època referits i que obren actualment a l'Arxiu del Monestir de Santa Clara de Barcelona.

DOCUMENTS

1

Barcelona, 7 novembre 1360

ENVENTARI FET DE TOTS LOS APPARELAMENTS DE CAPELLA QUE LA ALTA SENYORA INFANTA DONA JOANA, FILLA DEL SENYOR REY D'ARAGÓ, HA JAQUIT AB D'ALTRES ROBES E APPARELAMENTS DE CAMBRA EN LO MONESTIR DE SENT DANIEL DE MENORETES DE BARCHINONA EN COMANDA DE LA ABADESA DEL DIT MONESTIR, E FO FEYT LO PRESENT ENVENTARI EN BARCHINONA A .VII. DIES DE NOEMBRE DEL ANY DE LA NATIVITAT DE NOSTRE SENYOR .MCCCLX.

Vestiments e altres arneses de cappela:

1. Primerament un pali d'altar de drap de li ab frontal de seda e de fill d'or ab flocadura de seda de colors vert e groga, vermela e blancha. — Item .iiii. draps d'altar o palis de drap de li semblants menys de frontals. — Item .iii. camis de drap de li ab punyets e ab

faldons de drap d'or, qui corre en vermell. — Item .iii. àmits de drap de li ab ses faxes de drap d'or qui corre en vermell. — Item .iii. maniples e .ii. estoles de drap d'or qui corre en vermell, forrades de cendat vert, flocades de seda de diverses colors.

6. Item una casula de drap d'or qui corre en vermell ab fresadura ampla denant e detràs, en la qual fresadura ha diverses figures, les quals són orlades de perles menudes e forrada de tafatà vert. — Item .ii. dalmàtiques de drap d'or qui corre en vermell segons la casula desús dita, fresades, e són forrades de cendat vert ab flocadura de seda de diversos colós. — Item .iii. capes de cor de drap d'or qui corre en vermell semblant del damunt dit, fresades per orla ab fresadura ampla de diverses ymages, forrades de tafatà vert, en les quals ha encastada en la cogulla .ii. poms d'argent daurats. — Item .ii. draps d'altar de drap d'or qui corre en vermell semblant del damont dit, los quals són forrats, ço és, la hun de tafatà vert ab flocadura de seda de diverses colós ab caps, e l'altre forrat de drap de lí de color vert. — Item un pali d'altar de drap d'or qui corre en vermell semblant del damont dit, forrat de drap de li vert.

11. Item .iii. cynyells de seda, ço és, la hun feyt a sanyal real, e l'altre de seda vermella ab croetes de fill d'or, e l'altre de seda blanca ab letres e puntets de seda de diverses colós. — Item un coxí de drap d'or semblant del damunt dit, lo qual servex a tenir lo nusal. — Item una casula de xamelot forrada de cendat morat fresada denant e detràs de fres de fill d'argent blanch ab croetes de seda negra. — Item dues dalmàtiques, ço és, la una de semblant xamelot morat forrada de cendat morat, e la altra de cendat morat e no és forrada, les quals són fresades de fres de fill d'argent de croetes de seda negra. — Item un camis de lí blanch guarnit per los puyns en les falde de semblant xamelot morat damunt dit.

16. Item un àmit de drap de lí guarnit de xamelot morat. — Item .iii. estoles e .ii. maniples, ço és, la hu maniple e la una estola de semblant xamelot morat forrades de cendat vermell, e l'altra estola de cendat morat forrades de cendat vermell flocades de diversos colós. — Item un pali d'altar de vellut morat tot pla en lo qual se té .i. pali de drap d'altar de lí. — Item .i. drap de paret de vellut morat tot pla semblant del damunt dit. — Item una capa de cor de xamelot vermell forrada de cendat vermell fresada per orla de fres ample ab senyals reals.

21. Item una casula de diaspre blanch forrada de cendat vermell ab fresadura ampla de fil d'or e de seda de diverses colós. — Item una stola e .i. maniple de semblant diaspre blanch forrats de cendat

vermell ab flocadura de diverses colós. — Item un pali d'altar e .i. drap de paret de drap de seda qui corre en vermell ab fullatges verts forrats de drap de lí vert. — Item un coxí de drap de seda morat, lo qual servex a tenir lo misal. — Item altre coxí de drap d'or e de seda qui corre en vert, lo qual servex a tenir lo misal.

26. Item .i. cinyell de fil blanch. — Item un misal ab cubertes guarnides de luda vermella ab tancadós de seda vert ab los caps d'argent esmaltats e daurats ab sengles escudates ab flos de lir en cascú dels dits tancadós a senyal del duch de Barbó. — Item un euvangelister ab cubertes d'argent daurades e çielades en les quals ha de la una part lo crucifix e .ii. ymages, la una Santa Maria e l'altra Sent Johan, e .iiii. àngels, e d'altra part la ymaya de Jesuchrist in sede megestatis ab .iiii. euvangelistes entorn, en les quals cubertes ha encastades per orla de les dites cubertes, entre abdues les parts, .xl. pedres de doblats de diverses colós en sengles castons d'argent daurats. Item una taula d'argent de donar pau ab una ansa daurada e esmaltada ab crucifix e altres diverses ymages, la qual pesa, a march de Barchinona, .vii. march[s] .vi. onces e miga e .i. ternal, la qual taula està dins un estoig de cuyr. Item .iii. nosques d'argent daurades e esmaltades ab senyal d'Aragó, de França e de Navarra, les quals són de les capes de cor desús dites e les quals pesen, a march de Barchinona, .iii. marchs .vii. onces e miga.

31. Item una creu d'argent daurat ab crucifix ab .i. peu d'argent daurat en lo qual ha .iiii. smalts, en la qual creu ha entre la una part e l'altra .xl. pedres de poca valor encastades en sengles rastons, de la qual creu falen alguns castons e algunes pedres e .iiii. smalts de la part de detràs, la qual creu e peu pesaren, a march de Barchinona, .vi. marchs .iii. onces e .ii. ternals. — Item .ii. bacins d'argent de donar ayga a mans tots plans ab les ores daurades e burinades ab sengles smalts en mig de cascun bací, reparats de bestions, en los quals bacins ha en cascú en lo sol daval senyal de Navarra, e no són marcats de negun march, e pesaren, march de Barchinona, .viii. march[s] .iiii. onces. — Item una creu de benuç ab crucifix de vori, lo qual ha trencat la hun braç ab son peu de fust estacat de vori e de banuç e de gingoler, la qual creu està dins un stoig de cuyr. — Item una capça de vori per tenir òsties ab .iii. landes primes e un anelet tancador d'argent poch. — Item .iii. capçes de fust poques que servexen per a oferir lo dia d'Aparici.

36. Item una esqueleta poqua de drap de diaspre blanch. — Item .ii. troços pochos de drap de diaspre blanch. — Item .vii. troços pochos de fres. — Item una ymaga pocha de pedra, de santa Catalina.

Diverses robes de la cambra:

Item .iii. cortines de drap d'or e de vellut morat, feyts a faxes o listes en les quals ha en cascuna .x. faxes o listes, ço és, .v. listes de vellut e altres .v. de drap d'or, les quals són forrades de drap de lí vermell. Item un cobertor de drap d'or e de vellut vermell, en lo qual ha .xxxiiii. listes o faxes, ço és, .xvi. listes de velut e .xvii. de drap d'or forrat de tafatà vert, lo qual ha .iii. canes e miga de lonch e .ii. panes e .iii. palms d'ample.

41. Item un drap de paret de seda ab diverses fulatges e altres diverses obres, orlat de cendat vermell forrat de drap de lí vert, lo qual ha de lonch .iii. canes e de ample una cana e .vi. palms. Item un cobertor de lit de drap de scarlata de Duay vermell, lo qual ha de larch .iii. canes .v. palms e d'ample .iii. canes .i. palm, lo qual cobertor és forrat de pena vayre en lo qual ha .xxxii. tires de vayres, en les quals ha en cascuna tira .xlviii. vayres.— Item un sobrecel e .i. dossier de tafatà vert forrat de drap de lí vert. Totes les robes desús dites són entre .iii. cofres, los .ii. pelosos e landats, e l'altre és cofre francès.

Les robes diús escrites foren après trameses a Sent Daniel en un cofre encuyrat e landat:

Primerament .ii. cortines sens tota forradura a senyal real ab .v. senyals de quartons a senyal d'Aragó e de Navarra en cascuna cortina, e són ab son aparell d'aneletes.— Item una altra cortina a senyal real ab .v. senyals de quartons a senyal d'Aragó e de Navarra, forrada de drap de lí vert ab tot son aparell d'anelles.

46. Item un dossier ab son sobrecell d'aquell senyal marcats e forrats de drap de lí vert.— Item un cobertor ab sos senyals damunt dits e forrat de drap de lí vert.— Item un cobertor de lit de cuyr a .v. senyals grans a senyal d'Aragó e de Navarra.— Item un sitial real ab les ores de cendat grog e vermell a senyal real e en lo mig ab barres d'or de velut quax a color de violat.— Item una taula cuberta de fulla d'or ab ymaga de Sent Johan ab color de blau e de violat.

51. Item un tauler de scachs esquaqueiat de pedres de iaspi e de nacre e barraç de fulla d'or ab pedres de castons en torn, e desús e deiús cubert de fulla d'or; a la part de deiús ha .viii. pedres de cristal e és ab tot son joch de cristal e de pedra de iaspi.— Item .ii. coltells e .ii. ganivets de taula franceses ab los mànechs de pedra de iaspi ab ses viroles d'argent daurades e smaltades a cada cap ab pedres de castons menudes, e estan en bayna tots.— Item un taulell de taules scachs plegadiç de benuç e de siprés ab son ioch de taules de benuç e de vori e és en gir e en torn e en lo mig ab sos marquets, e sta en son estoig de cuyr negre.

Arxiu de Santa Clara de Barcelona, doc. del pergami 825.

2

Barcelona, 24 juliol 1363

*Apoca feta a l'abadessa Francisca de Torrevella, del monestir de Sant
Damià de Barcelona, per Joan Bunyol, cambrer de la infanta Joana,
filla del rei Pere el Cerimoniós, de diferents joies i robes.*

Noverint universi quod ego Iohannes de Bunyol de camera inclite domine infantisse Iohanne, illustrissimi domini Petri Dei gracia regis Aragonum nate, confiteor et recognosco vobis venerabili et religiose domine Sorori Francisce, Dei gracia abbatisse monasterii Sancti Damiani Barchinone ordinis Sancte Clare, quod vigore cuiusdam littere papiree dicte domine infantisse que erat clausa suoque sigillo secreto supra... per eandem dominam infantissam vobis directe et per me vobis presentate, postea per vos apperte, suprascripcio cuius sic se habet: A la honrada e religiosa Sor Francesca de Torrevella, abadessa de les Sors Menors de Barchinona, cuius littere tenor sequitur in hunc modum:

Infanta dona Johana.

Abbadesa, pregam vos e us manam que encontinent nos trametats aquell coffre nostre ab tot l'argent e joies nostres que y són, lo qual, present Berenguer de Relat, liurats al feel de la cambra nostra Joan de Bunyol, portador de la present, e cobrats d'ell la present letra nostra ab àpoca del dit Johan, en què's contenga largament ço que li liurats. E vos, restituent a nos la present ab la àpoca demunt dita, nos vos farem cancellar la carta de comanda que'ns faés de les dites joyes e robes. Dada en La Bisbal sots nostre segell secret a .xiii. dies de juliol en l'any de la Nativitat de nostre Senyor .m.cclxiii.

Tradidistis michi nunc nomine dicte domine infantisse recipienti presente venerabili Berengario de Relato, consiliario et thesaurario illustrissime domine Alienore, Dei gracia regine Aragonum, et testibus infrascriptis, res suscriptas, videlicet: Quoddam palium...

(segueix el text que és una traducció quasi literal del document anterior fins al núm. 52. Després continua amb altra llista d'objectes que donem ací).

53. Item unam barcham magnam argenti deauratam cum pede aptam ad tenendum ad mensam pro prohibiendo ossa carniū que in mensa comeduntur. — Item unam cupam argenti cum cohopena deauratam cum tribus armaltis in cohopena et aliis tribus armaltis in pede.

—Item quandam aliam cupam argenti magnam cum pede et cohopena sive sobrecop deauratam operatam opere Montispesulani cum triginta quatuor ermaltis diversarum figurarum et cum tabernaculo in medio dicti sobrecop.

56. Item aliam cupam cum suo sobrecop et cum pede deauratam cum quatordecim ermaltis diversarum figurarum et in dicto sobrecop est unum granat virmilium. — Item aliam cupam magnam argenti cum pede et suo sobrecop deauratam cum quindecim ermaltis de opere sisillato et in dicto sobrecop est quedam figura militis equitantis in equo. — Item aliam cupam argenti cum pede et sobrecop deauratam cum duobus ermaltis et cum signo de rosa. — Item aliam cupam de cristallo cum pede et sobrecop argenti deaurati cum duodecim ermaltis et cum suo stogio de corio. — Item aliam cupam de cristallo cum pede argenti deaurato sive sobrecop factam ad formam de got.

61. Item aliam cupam de nacre cum sobrecop et pede argenti deauratis et ermaltatis, in quo sunt tres figure hominum de argento ermaltato tangentium instrumenta musice. — Item unum pitxellum magnum argenti deauratum operis sisallati cum viginti tribus ermaltis diversarum figurarum et cum sobrecop argenti deaurato, in quo est forma glandis smaltat. — Item alium pitxellum parvum argenti deauratum cum quinque ermaltis et cum suo sobrecop argenti deaurato. — Item alium pitxellum similem proxime dicto cum quinque ermaltis et cum suo sobrecop argenti deaurato. — Item unum salerium cum pede et sobrecop argenti deauratum et ermaltatum, in quo est quedam figura capitis hominis.

66. Item unum salerium cum pede argenti deauratum et sisellatum factum ad formam candelobri. — Item aliud salerium de iaspi cum pede et sobrecop argenti deauratis cum ermaltis, in quibus erant signum regale et signum Montiscatheni. — Item quandam brancham magnam argenti deauratam in qua sunt encastate diverse forme linguarum serpenecium et de capmeu. — Item quoddam capud magnum argenti factum ad formam hominis operatum a la francesca deauratum in aliquibus locis cum ermalto in quo erat signum regale et de Navarra. — Item duos bacinus magnos deauratis cum ermaltis in medio in quibus sunt sculpte diverse figure, aptos ad abluendum manus.

71. Item quandam librum pergameneum *de Summa Trinitate et de fide catholica* cum postibus cohopenis de albadiva viridis coloris. — Item unum coffre cohopenum de corio enlandat, in quo alique de rebus suprascriptis erant. — Confiteor etiam et recognosco vobis dicte domine abbatisse quod tradideratis iam michi nomine dicte domine infantisse recipienti quoddam sobrecell et unum dossier de tafatano

viridi forratum de panno lini viridi.— Item tres coffres cohoptos corio enlendats. quorum unum est factum ad formam francesca.

Et renunciando excepcioni rerum non traditarum et per me non receptarum et doli, in testimonium premissorum, presentem vobis facio apocham de recepto. Actum est hoc Barchinone in dicto, scilicet, monasterio Sancti Damiani vicesima quarta die iulii anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo sexagesimo tercio.

Sig~~X~~num Iohannis de Bunyol predicti, qui hoc laudo et firmo. Testes huius rei sunt Bernardonus de Bastida, Bernardus Alegra, sartor, et Iacobus de Pirario, scriptor, cives Barchinone. Sig~~X~~num Ffrancisci Loral, regia auctoritate notarii publici Barchinone, qui hoc scribi fecit cum litteris suprapositis in linea sexta, ubi dicitur: nunc nomine dicte domini infantisse recipienti: et in linea vicesima prima, ubi continetur: ampla: et in linea vicesima quinta, ubi videtur: ymagine: et in linea tricesima secunda, ubi apparet: aptam. Et cum litteris rasis et emendatis in linea tricesima sexta, ubi declaratur: cirico: et in linea quinquagesima prima, ubi cernitur: sisallati; et clausi.

Arxiu de Santa Clara de Barcelona, doc. del pergami 825.

PERE SANAHUJA, O. F. M.

Lleida.